

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Н. Белікова, С. Подубінська

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

кореспондент-автор – Подубінська С.: podubinska.sv@ukr.net

doi: 10.32626/2227-6246.2019-14.15-19

У статті досліджено особливості організації позакласної роботи з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Визначено, що позакласна робота з фізичної культури є оптимальним засобом залучення учнів до систематичних занять фізичними вправами, що сприяє зміцненню та збереженню їх здоров'я, проведенню активного дозвілля і відпочинку. З метою визначення сучасного стану позакласної роботи з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти проведено анкетування серед учителів фізичної культури (53 особи) та учнів 5–9 класів (277 осіб) м. Луцька Волинської області. Встановлено, що майже 1/2 частина учителів фізичної культури систематично проводять фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи, розробляють фізкультурно-оздоровчі програми для учнів своєї школи. Але значна частина учнів (майже 2/3) не залучена з тієї чи іншої причини до організації корисного дозвілля та активного відпочинку. Учні зацікавлені в урізноманітненні проведення позакласної роботи з фізичної культури за рахунок розширення видів рухової активності та включення різних видів спорту.

Ключові слова: учитель фізичної культури, учень, позакласна робота, гурток, фізична культура.

Belikova N. O., Podubinskaya S. V., Current state of the organization of extracurricular activity on physical education

Abstract. The article reveals the features of the organization of extracurricular activity on physical education in institutions of general secondary education. It is determined that extracurricular activity on physical education is an optimal means of attracting pupils to systematic physical exercises, which contributes to strengthening and preserving their health, conducting active leisure and rest. The study used a set of adequate methods, including analysis, synthesis, written questioning and mathematical statistics. The survey was conducted to determine the current state of extracurricular physical education work in general secondary education institutions. For this purpose, 53 physical education teachers and 277 children who were pupils of 5–9 grades of Lutsk secondary schools were involved. The questionnaires used in the study were designed by us, taking into account the recommendations of specialists. There were two such questionnaires: one for physical education teachers, the other for students. In order to determine the current state of extracurricular activity on physical education in institutions of general secondary education, questionnaires were conducted among teachers of physical education (53 respondents) and pupils of 5–9 classes (277 people) in Lutsk, Volyn Region. It has been established that almost 1/2 of teachers of physical education systematically conduct physical, health and sports events, and create physical culture and health programs for their pupils. But a significant part of the students (almost 2/3) is not involved in the organization of useful leisure and active rest. Students are interested in diversifying extracurricular activity on physical culture by expanding types of motor activity and incorporating various sports.

Key words: teachers of physical education, pupil, extracurricular activity, club, physical education.

Вступ

Нині в Україні відбуваються процеси оновлення системи освіти, що супроводжуються значними змінами в педагогічній теорії та шкільній практиці. Завданням закладу загальної середньої освіти є формування освітнього простору, де створюються сприятливі умови для розвитку здібностей і потенційних можливостей підростаючого покоління, задоволення їхніх індивідуальних запитів та освітніх потреб; для виховання в них бажання до самоосвіти, саморозвитку й самовиховання. Саме на вирішення таких завдань повинна бути спрямована позакласна робота у школі. Її пріоритетними завданнями повинні бути такі, як: заповнення вільного часу учнів дієвою руховою активністю; викликати в них бажання бути здоровими; підвищення їх інтересу до систематичних занять фізичною культурою; розкриття індивідуальних

якостей, і головне зробити так, щоб учням це приносило задоволення.

Важливим пріоритетом педагогічної майстерності учителя фізичної культури є вміння проводити позакласну роботу. У Положенні про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України (2005) сказано, що вчитель організовує та проводить позакласну спортивну та фізкультурно-оздоровчу роботу з учнями класів, в яких викладає, відповідно до загальношкільного плану [6].

Разом з тим, проблема достатньої рухової активності дітей не втрачає актуальності й потребує наукового розв'язання та подальшого вдосконалення. Дієвим засобом зміцнення здоров'я учнів, поліпшення їхнього фізичного розвитку є організація фізкультурно-оздоровчих заходів у позаурочний час. Вони покликані

за рахунок максимального використання різноманітних форм і методів роботи охопити систематичними заняттями фізичною культурою та спортом більшу кількість учнів. Тому дослідження особливостей сучасного стану організації позакласної роботи з фізичної культури в аспекті сьогодення є актуальним та своєчасним.

Аналізом літературних джерел встановлено, що вивченням питання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи висвітлені у працях Л. Ареф'євої, Є. Захаріної, О. Стасенка та ін. Організаційні форми і методи позакласної роботи з фізичної культури в закладах освіти розглядали О. Гончаренко, О. Дейкун, А. Мельник, М. Носко, Б. Шиян та ін. Дослідження сучасного стану позакласної роботи з фізичної культури суттєво доповнило існуючі наукові доробки.

Матеріал та методи дослідження

Мета статті – дослідити особливості організації позакласної роботи з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Використовували такі методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація); праксіметричні (вивчення та узагальнення педагогічного досвіду); анкетування; методи математичної статистики.

Результати дослідження

Особливістю педагогічного процесу в позакласній сфері є яскраво виражена специфіка взаємин та взаємодії його суб'єктів у порівнянні з навчальним процесом, якому характерна відносна автономність у розвитку й саморозвитку свого внутрішнього світу, своєї свідомості та самостворення, самоутвердження під час дозвілля, усвідомлення самостійного вибору не тільки змісту, а й способів діяльності. У позакласній роботі, на думку М. Вайновської, особливого значення набувають гнучкість і мобільність, урізноманітнення цілей, методів і форм роботи, доцільність та ефективність добору певного класу педагогічних завдань, що можуть оперативно змінюватися, перероблятися з урахуванням запитів та творчих можливостей підлітків, стимулювання їх розвитку [1].

Позакласна робота зі школярами посідає важливе місце у системі навчання і виховання підростаючого покоління та потребує якнайбільшого впровадження в систему освіти. Але для багатьох учнів загальноосвітніх шкіл систематичні цілеспрямовані заняття фізичною культурою ще не стали нормою життя, засобом фізичного вдосконалення та зміцнення здоров'я [9].

Великий обсяг денного і тижневого навантаження учнів закладу загальної середньої освіти призводить до систематичного накопичення втоми, що негативно відбивається на загальному стані здоров'я школярів.

Тому питання про відновлення їхньої розумової і фізичної працездатності, підтримання належного рівня здоров'я та вдосконалення фізичного розвитку стає надзвичайно актуальним [8].

Для того, щоб підвищити рівень рухової активності учнів, потрібні допоміжні заняття фізичними вправами в позаурочний час. Велику роль у зазначеному відводиться проведенню учителями фізичної культури фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня школи, організації та проведенні загальношкільних фізкультурно-масових і спортивних заходів.

В Українському педагогічному словнику позакласна робота в школі визначається як складова частина навчально-виховної роботи, одна з форм організації дозвілля учнів. Позакласна робота організовується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при тактовному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної і позашкільної роботи [2].

О. Комар позакласну роботу визначає як організовану на добровільних засадах діяльність учнів, спрямовану на розширення й поглиблення їх знань, умінь і навичок, розвиток самостійності, творчих здібностей, інтересу до занять фізичною культурою і спортом. Ця діяльність базується на інтересі і бажанні дітей її виконувати, тому вона необов'язкова для всіх учнів класу. Вона сприяє вирішенню основних завдань школи [4].

Ми погоджуємося з думкою І. Городинської, що позакласна робота з фізичного виховання – це одна із форм організації корисного дозвілля та активного відпочинку учнів, яка містить велику кількість різнопланових заходів [3].

Позакласна діяльність з фізичної культури є складовою частиною виховної роботи в закладі загальної середньої освіти та володіє широким спектром можливостей впливу на особистість школярів. Вона сприяє різнобічному розкриттю індивідуальних здібностей учнів, які не завжди вдається розглянути на уроці; збагаченню їхнього життєвого досвіду і придбанню досвіду колективної взаємодії; розвитку творчого та інтелектуального потенціалу особистості в різних педагогічних ситуаціях, пов'язаних з модернізацією освіти; формуванню культури досліджуваного предмета.

У сучасних умовах позакласна діяльність з фізичної культури розсовує обрій звичних уявлень про способи та форми організації навчального процесу, а тому може і повинна бути використана для вирішення навчальних (поглиблення знань учнів в області програмного матеріалу; самостійне рішення проблемних ситуацій;

ознайомлення з історією фізичної культури і спорту), розвиваючих (логічне мислення учнів, просторова уява, пам'ять, кмітливість, культура мови і т.д.) і виховних завдань освіти (виховання наполегливості, завзятості в досягненні мети, ініціативи, волі і т.д.) [5].

Основу позакласної роботи з фізичного виховання визначають базовий та варіативний змісти. Базовий зміст (загальний для усіх типів навчальних закладів), який покладено і в основу державного стандарту позакласної роботи з фізичного виховання. Це стабільна частина роботи, яка не залежить від регіональних, національних та своєрідних особливостей загально-освітнього навального закладу, а в соціальному плані дозволяє задовольнити потреби суспільства в прагненні оптимального рівня фізкультурної освіти, фізичного розвитку, рухової підготовленості і стану учнів. Базовий зміст на оволодіння теоретичними та методичними знаннями, формування у дітей звичок здорового способу життя, творчого оволодіння способами фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, самовизначення у виборі засобів та форм занять фізичною культурою і спортом; вправами, що сприяють:

- а) фізичній підготовці загально розвивального характеру та загартуванню організму учнів;
- б) розвитку сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності;
- в) корекції недоліків постави, фізичного розвитку, розвитку функцій опорно-рухового апарату та м'язових груп [8].

Варіативна диференційована частина позакласної роботи з фізичної культури визначається на підставі регіональних та національних особливостей і можливостей закладу загальної середньої освіти, а також з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів учнів, умов занять, спеціалізації учителя фізичної культури.

Ефективність позакласної роботи забезпечується при дотриманні наступних умов:

- тісний зв'язок з навчально-виховною роботою (наступність змісту, організаційно-методичні прийоми тощо);
- доступність занять і різноманітність форм, що забезпечують включення у фізкультурно-спортивну діяльність широкого контингенту учнів;
- спадкоємність принципів і методів всієї системи позакласної освітньо-виховної роботи за широкою участі учнівського активу;
- залучення батьків до матеріально-технічного забезпечення умов для занять, до керівництва секціями, командами;

- чітке керівництво з боку адміністрації та вчителів діяльністю шкільного колективу фізичної культури [7].

З метою визначення сучасного стану позакласної роботи з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти було проведено анкетування серед учителів фізичної культури (53 особи) та учнів 5–9 класів (277 осіб) м. Луцька Волинської області.

На запитання анкети «Чи часто Ви проводите спортивні заходи, свята розробляєте фізкультурно-оздоровчі програми для учнів своєї школи?» 54,72 % учителів фізичної культури відповіли «так»; 7,55 % – ні; 30,19 % – частково та 7,55 % опитаних було «важко відповісти» (рис.1).

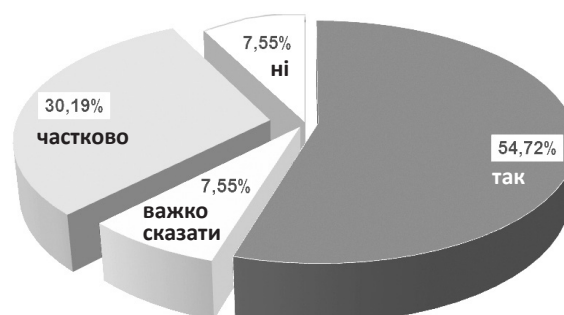

Рис. 1 Розподіл відповідей учителів фізичної культури на запитання «Чи часто Ви проводите спортивні заходи, свята розробляєте фізкультурно-оздоровчі програми для учнів своєї школи?»

Наступним було запитання: «Чи проводите ви гурткову (секційну) роботу з учнями школи?». На нього 79,25 % учителів відповіли, що так; 16,98 % – ні; 3,77 % респондентів відповіли «частково».

Відповідно учням були поставлені наступні запитання: «Як часто проводять учителі фізичної культури фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи?» – 25,99 % відповіли, що раз в семестр; 66,06% – декілька разів на рік; не проводять – 7,22%.

Опитування учнів проводилося з метою визначення їхнього зацікавлення та залучення до позакласної роботи з фізичної культури.

На запитання «Чи організована у Вашій школі гурткова (секційна) робота з фізичної культури?» 76,90 % учнів відповіли «так»; 9,75 % – ні; 13,36 % опитаних сказали «частково».

Відповіді на запитання «Чи відвідуєте Ви гуртки (секції) з фізичної культури у своїй школі?» розділилися таким чином: 38,63% учнів відповіли «так»; 61,37% – ні. Викликає занепокоєння той факт, що значна частина учнів (майже 2/3) не залучена з тієї чи іншої причини до організації корисного дозвілля та активного відпочинку.

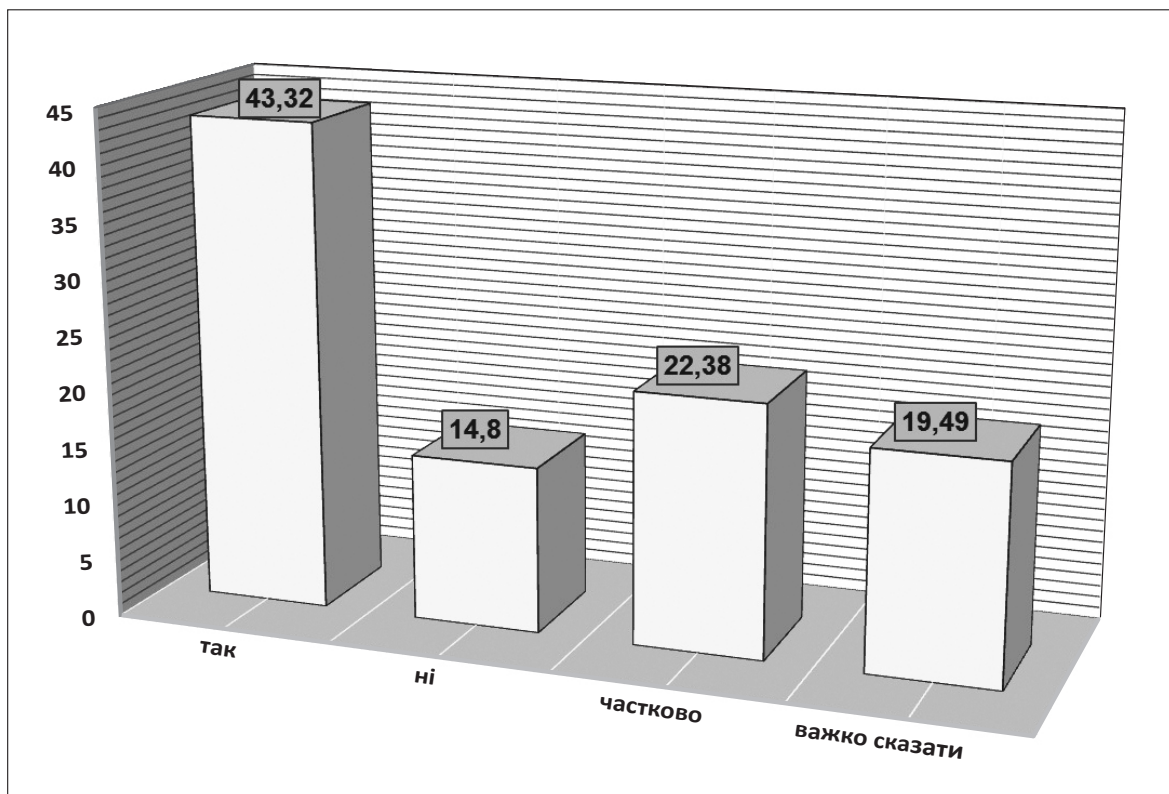

Рис. 2 Розподіл відповідей учнів на запитання «Чи цікаво організована гурткова робота (секційна) з фізичної культури у вашій школі?»

На запитання «*Чи цікаво організована гурткова робота (секційна) з фізичної культури?*» учні відповіли: 43,32% – так; 14,80% – ні; 22,38% – частково та важко відповісти – 19,49 % респондентів (рис. 2).

Учнім було запропоновано дати відповіді на запитання: «*Як би Ви хотіли, щоб була організована гурткова (секційна) робота з фізичної культури у вашій школі?*». Серед варіантів відповідей найчастіше зустрічалися такі:

- учні бажають, щоб учителі більше проводили спортивних заходів, змагань, різних естафет та ігор;
- учні бажають, щоб було більше різноманітних гуртків;
- учні бажають, щоб більша кількість учнів брала участь у позакласній фізкультурній діяльності.

Висновки

Узагальнивши результати анкетування учителів фізичної культури та учнів можемо обґрунтувати, що майже 1/2 частина учителів фізичної культури проводять

фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи, розробляють фізкультурно-оздоровчі програми для учнів своєї школи. Разом з тим, значна частина учнів (61,37%) не відвідує такі заходи з тих чи інших причин, що свідчить про низький рівень організації або доступності таких заходів. Учні зацікавлені в урізноманітненні проведення позакласної роботи з фізичної культури за рахунок розширення видів рухової активності та включення різних видів спорту. Тому потрібно здійснювати пошук нових підходів, методів та урізноманітнення форм проведення позакласної роботи з фізичної культури, що дасть можливість значно покращити стан організації і проведення цієї діяльності.

У подальших дослідженнях будемо розглядати особливості застосування анімації у гуртковій роботі учителя фізичної культури.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Вайновська М. К. Формування творчої особистості підлітка в навчально-виховному процесі: дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Запорізький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти. Запоріжжя, 2004. 214 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
3. Городинська І. В. Фізичне виховання старшокласників ліцеїв та гімназій у позакласній роботі: дис.... канд. пед. наук: 13.00.07 «Теорія та методика виховання». Херсон, 2004. 252 с.
4. Комар О. А. Проблема готовності майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з молодшими школярами. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2015. Вип. 52. С. 31–36.

5. Мельнік А. О. Сутнісний зміст позакласної роботи учителів фізичної культури у початковій школі. Наукові записки (Серія: Педагогічні науки). 2015. Вип. 141 (II). С.183–186.
6. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05>
7. Павленко В. О. Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури в умовах реформування середньої освіти. Основи побудови тренувального процесу в циклічних видах спорту. 2017. С. 178–183.
8. Стасенко О.А. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: шляхи та перспективи. Молодий вчений. 2016. № 9.1 (36.1). С.151–157.
9. Щербатюк Н. І. Організація гуртка спортивної радіопеленгації як форми позакласної роботи. Наукові записки (Серія: Педагогічні науки). 2010. Вип. 91. С. 269–272.

References

1. Vainovskaya, M. K. (2004), *“Formuvannya tvorchoyi osobystosti pidlitka v navchal’no-vykhovnomu protsesi”* [The formation of the creative personality of the teenager in the educational process]: dys... cand. ped. sciences: 13.00.07. Zaporizhzhya regional institute of postgraduate pedagogical education. Zaporizhzhia. 2004. 214 p. [in Ukraine].
2. Goncharenko, S. U. (1997), *Ukrayins’kyi pedahohichnyy slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Lybid, Kyiv. 376 p. [in Ukraine].
3. Gorodinskiy, I. V. (2004), *“Fizychne vykhovannya starshoklasnykiv litseyiv ta himnaziy u pozaklasniy roboti”* [Physical education of high school students of high schools and high schools in extracurricular work]: dys... cand. ped. sciences: 13.00.07. Kherson State Pedagogical University. Kherson. 252 p. [in Ukraine].
4. Komar, O. A. (2015), *“Problema hotovnosti maybutnikh uchyteliv fizychnoyi kul’tury do pozaklasnoyi roboty z molodshymy shkolyaramy”* [The Problem of the Willingness of Future Physical Education Teachers for Extracurricular Work with Younger Students]. *Psykhologo-pedahohichni problemy sil’s’koyi shkoly*. 52. pp. 31–36. [in Ukraine].
5. Melnik, A. A. (2015), *“Sutnisnyy zmist pozaklasnoyi roboty uchyteliv fizychnoyi kul’tury u pochatkoviy shkoli”* [Essential content of extracurricular work of physical education teachers in elementary school]. *Naukovizapysky (Seriya: Pedahohichni nauky)*. 141 (II). pp. 183–186. [in Ukraine].
6. *Polozhennya pro orhanizatsiyu fizychnoho vykhovannya i masovoho sportu v doshkil’nykh, zahal’noosvitnikh ta profesiyno-tekhnichnykh navchal’nykh zakladakh Ukrayiny* [Regulations on the organization of physical education and mass sport in pre-school, general and vocational schools of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05> [in Ukraine].
7. Pavlenko, V. O. (2017), *“Pedahohichna maysternist’ vchytelya fizychnoyi kul’tury v umovakh reformuvannya seredn’oyi osvity”* [Pedagogical skill of physical education teacher in the conditions of secondary education reform]. *Osnovy pobudovy trenuval’noho protsesu v tsyklichnykh vydakh sportu*. 2. pp. 178–183. [in Ukraine].
8. Stasenko, O. A. (2016), *“Orhanizatsiya fizkul’turno-ozdorovchoyi roboty u zahal’noosvitnikh navchal’nykh zakladakh: shlyakhy ta perspektyvy”* [Organization of physical and health work in secondary schools: ways and perspectives]. *Molodyy vchenyy. N 9.1 (36.1)*, pp. 151–157. [in Ukraine].
9. Shcherbatiuk, N. I. (2010), *“Orhanizatsiya hurtka sportyvnoyi radiopelenhatsiyi yak formy pozaklasnoyi roboty”* [The organization of sports radio direction as a form of extracurricular work]. *Naukovi zapysky (Seriya: Pedahohichni nauky)*. 91. pp. 269–272. [in Ukraine].

Надійшла 20.06.2019